

Јелена Милинковић*

Стручни чланак
УДК: 341.231.14(497.11)
DOI: 10.46793/GP.1501.79M

МОГУЋНОСТ ОСТВАРИВАЊА ПОЛИТИЧКИХ ПРАВА И СЛОБОДА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Рад примљен: 28. 08. 2023.
Рад исправљен: 11. 03. 2024.
Рад прихваћен за објављивање: 27. 09. 2024.

Политичка права и слободе као и остала људска права и слободе представљају гаранцију демократије, као и средство којим се она контролише. Аутор у раду одговара на питање у којој мери чињеница да се власт остварује на изборима и да се исто тако и смењује доприноси сигурнијем остваривању загарантованих политичких права и слобода грађанима. Аутор истиче да је веома важно да власт омогући слободу мишљења и изражавања, као и слободу удруживања и окупљања, а уколико ово није случај, онда несумњиво долази до губитка политичке подршке бирача. Право на слободу мишљења и изражавања у раду аутор обрађује као темељ за изградњу демократског друштва и као основну претпоставку којом се доказује поштовање начела владавине права. Аутор даље објашњава да је управо могућност да се оствари ово право услов и за остваривање свих других политичких права и слобода. Бирачко право у раду се истиче као једно од најзначајнијих политичких права грађанина. Аутор сматра да поштовањем овог права Република Србија јемчи да је њена улога остваривање опште добробити за своје грађане. Слободу мирног окупљања грађана аутор представља као један од значајних облика учешћа грађана у политичком животу заједнице. Законом о јавном окупљању из 2016. године у Републици Србији је значајно унапређен правни оквир за остваривање права на слободу мирног окупљања и постигнут виши ниво усаглашености националног права са правом Европске уније. Право на петицију је Уставом зајамчено људско право и аутор у раду појашњава правни основ петиције, шта би она требало да садржи и којим се органима подноси. Аутор посебан акценат ставља на анализу слободе медија која представља једну од темељних политичких слобода у Републици Србији.

* Виши сарадник за материјално-финансијско пословање, Народна банка Србије, Филијала у Ужицу, jelenaue1979@gmail.com

Кључне речи: слобода мишљења и изражавања, бирачко право, слобода окупљања и удруживања, право на петицију, слобода медија.

I УВОД

Неизбежно питање сваке правне и политичке филозофије јесте ограничавање власти ради ради обезбеђивања одређених права и слобода. Поред одговарајућих политичких установа, кључну улогу у том ограничавању свемоћи власти треба да има право, којим се утврђују границе у оквиру којих сваки појединац има пуну слободу и сигурност деловања. Овакав начин обезбеђења слободе путем права постоји одавно и углавном се изражава појмовима уставност (конституционализам) и владавина права. У свом изворном смислу, уставност има једно суштинско својство, а то је законско ограничење државне власти. Уставност је такође и антитеза самовољној владавини, а њена супротност је деспотска влада, односно владавина воље уместо права. Њено најстарије и најпостојаније битно својство јесте ограничавање државне власти путем права.¹

За Канта, на пример, нада у глобално остварење људских права и демократије није идеологија међу другима, од које би супротне системе требало бранити антиколонијалистичком аргументацијом. Кантова теорија повезаности државне суверености и народне суверености не оправдава основно право државе, него основна права народа.²

Људска права су права отпора држави, то су слободе отпора (*libertes-resistances*). Либерална је она држава која оставља појединцу једну „зону за слободну приватну активност“, односно један „резервисан домен“ у који држава не може интервенисати. Држава се сматра тоталитарном уколико интервенише у свим областима, ако не признаје разлику између јавног и приватног живота и уколико не допушта своје ограничавање. Заштита појединца од мешања државних и других власти, чини језгро ограничења свемоћи државе и управо зато су људска права важан параметар који одређује политичку снагу и вредност једног устава.³

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, односно, Европска конвенција о људским правима – најважнија је форма изражавања посвећености земаља чланица Савета Европе вредностима демократије, мира и правде и, кроз њих, поштовању основних права и слобода лица која живе у тим друштвима.⁴

¹ К. Чавошки, *Право као умеће слободе – Оглед о владавини права*, Београд, 2005, 15.

² И. Маус, *Људска права, демократија и мир*, Београд, 2017, 41.

³ Р. Марковић, *Уставно право и политичке институције*, Београд, 2006, 553-554.

⁴ D. S. Bychawska, *Zaštita prava na slobodu izražavanja po evropskoj konvenciji o ljudskim pravima*, Evropska Unija: Savet Evrope, 2017, 11.

Јелена Милинковић, Могућност остваривања политичких права и слобода у Републици Србији (стр. 79-98)

Политичка права и слободе представљају различите облике учешћа грађана у јавном и политичком животу државе. Она се изводе из опште премисе на којој почива демократски поредак, према којој власт потиче од народа и служи народу. Политичка права у суштини представљају права појединца на демократију.⁵

Слобода мишљења и изражавања је природно право које омогућава грађанима да могу јавно износити своје ставове, мишљења и погледе на свет. Изборно или бирачко право представља право грађанина да бира своје представнике (активно бирачко право), односно да буде биран у представничке органе (пасивно бирачко право). Право грађана на слободу окупљања подразумева право грађана да без оружја одржавају различите манифестације, демонстрације или митинге на отвореном или у затвореном простору. Слобода удруживања формулисана је у Уставу Републике Србије као слобода политичког, синдикалног и сваког другог удруживања, али она није апсолутна и подлеже одређеним уставним ограничењима или забранама.⁶

Једно од права је бирачко право појединца, које му омогућава учешће у конституисању органа државне власти путем избора. Ове слободе даље подразумевају да грађани могу да изразе свој став и мишљење о јавним пословима што подразумева слободу медија, слободу организације скупова, слободу удруживања, као и права на петицију. Под политичким правима и слободама се подразумева да грађани непосредно учествују у одлучивању путем референдума или народне иницијативе, односно да контролишу државну власт путем опозива.⁷

Право на петицију подразумева могућност да грађани поднесу захтеве, предлоге, молбе и друге облике петиција државним или другим органима, организацијама или функционерима. Слобода медија и право на обавештеност су уско везана права која омогућавају грађанима да изношењем свог става слободно утичу на обављање јавних послова, односно да благовремено и истинито буду обавештени о питањима од јавног значаја. Слобода медија у савременом демократском друштву представља кључну претпоставку поштовања политичких права грађана.⁸

Остваривање политичких права представља сложен процес, неретко и противречан и условљен и добрим и лошим карактеристикама човекове природе и власти. Велика моћ зна да учини врло слободним онога ко са њом располаже јер може дати већи замах својој вољи и угрозити зајемчена политичка права. Уколико није под сталном контролом и надзором, власт може на много начина своје грађане да држи у медијском „мраку“, да се ослобађа конструктивне критике и слободоумних идеја.

⁵ Р. Марковић, *op. cit.*, 571.

⁶ *Ibid.*, 103-107.

⁷ Д. Батавељић, *Уставно право*, Крагујевац, 2013, 107-108.

⁸ *Ibid.*, 108-110.

Људска и грађанска права и слободе су истовремено средство ограничавања државне власти и основ целокупног правног поретка. Она су средство ограничавања и контроле државне власти, јер су неприкосновена сфера у коју државна власт не сме да задре. Људска права представљају природна неотуђива права која припадају човеку као људском бићу. Законодавна власт, као најважнији стваралац позитивног права, мора омогућити остваривање и заштиту људских и грађанских права и слобода. Уставом проглашена декларација људских права и слобода мора бити темељ целокупног законодавства. Законодавна власт не може закидати на људским правима која је гарантовао устав. У том смислу она није апсолутно слободна, тј. није правно неограничена власт.⁹

Политизација људских права води ка томе да их већина држава узима као предмет заштите и поштовања, али су насупрот томе, увек спремне да „упиру прстом“ на друге земље када је реч о њиховом кршењу. Оно што треба напоменути је чињеница да онај ко у сопственој држави не примећује кршење људских права, представља слабог судију за друге државе. Политика људских права често се злоупотребљава у циљу дискредитовања противничких влада тако што се подржавају мањине у њиховим политичко – државним захтевима за аутономијом, а читаве државе и нације се демонизују, као што је случај односа појединих Западных држава према Републици Србији.¹⁰

II СЛОБОДА ИЗРАЖАВАЊА МИШЉЕЊА

„Човекова природа је таква да, када стекне власт...сва она злодела која до сад није починио данас сигурно смера и, ако га не обузда страх од тога шта јавност мисли и ради, можда ће их сутра и починити.“¹¹

Појам слободе изражавања тешко је одредити због њене општости, с обзиром да се слобода изражавања односи на све облике индивидуалних слобода. Ова слобода представља суштину заштите и саставни део других права и слобода.¹²

Страх од критике општа је карактеристика сваке власти која није конституисана на довољно легитимним темељима. Без обзира на то шта власт мисли о легитимности свог постојања, важнија од тога је чињеница да друштво не може да се развија нити појединац у њему да напредује уколико нема слободе стваралаштва и слободе мисли, односно слободе изражавања.¹³

⁹ Р. Марковић, *op. cit.*, 611.

¹⁰ Т. Флајнер, *Људска права и људско достојанство*, Београд, 2019, 18.

¹¹ J. Bentham, *On the Liberty of the Press and Public Discussion*, London, 1820. у Dž. Kin, *Mediji i demokratija*, Београд, 1995, 21.

¹² Д. Николић, *Медијско право*, Београд, 2001, 31.

¹³ В. Становчић, *Власт и слобода*, Београд, 2003, 126.

Јелена Милинковић, Могућност остваривања политичких права и слобода у Републици Србији (стр. 79-98)

Уставотворац у Републици Србији гарантује политичка права у истој мери као и већина устава европских држава. Устав, пре свега, зајемчује слободу мишљења и јавног изражавања мисли, као и слободу да се говором, писањем, сликом или на други начин, траже, примају и шире обавештења и идеје. Ово представља једну од капиталних људских слобода, која омогућава грађанима да могу јавно изражавати своје погледе на свет, своје ставове и мишљења о људима, стањима и појавама. Такође можемо рећи и да је природно право, које се налази у самом својству човека као бића и које и да није проглашено Уставом, искључује сваку могућност притиска на свест грађана, ради формирања њиховог мишљења. Право човека које стиче самим рођењем, јесте да може слободно да мисли и да јавно изрази све своје мисли, ставове и убеђења и да због тога не сме бити кажњен, нити узнемираван.¹⁴

Слобода мисли и јавног изражавања мишљења једна је од капиталних људских слобода. У суштини, слобода мисли је слобода изражавања мисли, јер човек има право да мисли и када му то право није уставом зајемчено. Последица слободе мисли је да грађани могу јавно изразити свој поглед на свет, своје ставове и мишљења о људима, стањима и појавама. Слобода мисли је у природи човека као *homo sapiens*-а и својствена је њему као психо-физичком бићу. Она искључује могућност било ког облика притиска на свест грађана ради формирања њиховог мишљења.¹⁵

Слобода мишљења и изражавања као и одговорност за јавно исказану реч главне су претпоставке индивидуалних слобода и друштвеног прогреса. Уколико би се грађанима забранила јавна реч били би одмах стављени у положај поданика који би морали бити спремни да се потчињавају и прилагођавају захтевима власти која искључује сваки плурализам политичког мишљења. У таквим околностима грађани се навикавају да прихватају демагогију, популизам и дезинформације и тешко расуђују о сазнањима сопственом свешћу. Уколико посматрамо појединца који из различитих разлога има страх од власти и од изражавања свог мишљења, можемо закључити да је он лишен сваке иницијативе и властите одговорности за заједницу, као и за свој живот. Свака јавно изговорена реч по правилу представља поруку оне коме је упућена и управо њена тежина претпоставља одређену одговорност.

Чланом 46 Устава Републике Србије прописано је: „Јемчи се слобода мишљења и изражавања, као и слобода да се говором, писањем, сликом или на други начин, примају и шире обавештења и идеје. Слобода изражавања може се законом ограничити, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других, чувања ауторитета и непристрасности суда и заштите јавног здравља, морала демократског друштва и националне безбедности Републике Србије.”¹⁶

¹⁴ Д. Батавेलјић, *op. cit.*, 103-104.

¹⁵ Р. Марковић, *op. cit.*, 575.

¹⁶ Чл. 46, Слобода мишљења и изражавања. Устав Републике Србије, *Сл. гласник РС*, бр. 98/2006.

Можемо рећи да се у Републици Србији негује слобода изражавања мишљења као врлина грађана и грађанки којима је омогућено да разборито расуђују. Ово право огледа се и у могућности да се служе аргументима у расправама, да развијају културу толеранције, да поштују право на различитост, да буду одважни у испољавању сопственог става, да чувају достојанство сопствене личности и управо на тај начин поштују и достојанство других. Оно што је основ и претпоставка остваривања права слободе мишљења и изражавања је да грађани користе ова права као основу за разрешавање како јавних тако и личних проблема. Поштовање ових права од стране било које државе је мера степена развоја њеног друштва, а исто правило важи и када је у питању Република Србија.

Устав Републике Србије, једном збирном формулацијом „Слобода мисли, савести и вероисповести“, која се односи на, пре свега, духовну, верску и филозофску сферу, пружа могућност зајемчавања једног од основних личних права, док формулацијом „Слобода мишљења и изражавања“ (члан 46.), које се више односи на општа питања друштва и политике, гарантује право које се сврстава у групу политичких права. Ово право је у тоталитарним режимима строго забрањено, а људи само зато што имају другачије политичко мишљење, бивају сурово прогоњени и најстроже кажњени. Према Уставу Републике Србије, слобода изражавања може се законом ограничити, једино у случајевима, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других, чувања ауторитета и непристрасности суда и заштите јавног здравља, морала демократског друштва и националне безбедности Републике Србије.¹⁷

Слобода изражавања може се законом ограничити ради поштовања права и угледа других лица и ради заштите државне безбедности, јавног поретка, јавног здравља или морала. ЕК¹⁸ допушта „формалности, услове, ограничења или казне“ везане за слободу изражавања, ако су „прописани законом и неопходни у демократском друштву“, а у „интересу националне безбедности, територијалног интегритета или јавне безбедности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања обавештења добијених у поверењу или ради очувања ауторитета и непристрасности судства“.¹⁹

¹⁷ Д. Батављевић, *op. cit.*, 104.

¹⁸ *Европска конвенција о људским правима из 1950. године* – Државна заједница Србије и Црне Горе ратификовала је ову Конвенцију и протоколе уз њу 2003. године, с тим што је за Србију и Црну Гору ступила на снагу 3. марта 2004. године. Сл. лист СЦГ (Међународни уговори), 9/03. Вид: В. Димитријевић, *О праву и неправу*, Београд, 2011, 89.

¹⁹ *Ibid.*, 96-97.

Јелена Милинковић, Могућност остваривања политичких права и слобода у Републици Србији (стр. 79-98)

Према члану 24²⁰ и 25²¹ Устава, људски живот је неприкосновен, а физички и морални интегритет човека неповредив. Због тога се претње смрћу и подстицање насиља не могу правдати слободом изражавања. Она никако не може бити важнија од права на живот и интегритет човека. Према чл. 23²² став 1 Устава, људско достојанство је неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите. Оно се, по чл. 79 Закона о јавном информисању и медијима²³ нарушава повредом части, угледа и пијетета.

Слобода изражавања, зајемчена Уставом, испуњена је правом сваког да има и искаже мишљење о одређеној идеји, појави, чињеници или личности. Али Устав јемчи и право сваког кога исказ те слободе иритира да се заштити од насиља, дискриминације, повреде части и угледа, говора мржње или нарушавања идентитета и приватности.²⁴

III БИРАЧКО ПРАВО

Чињеница да појединац приликом вршења људских права задржава својство грађанина и да не постаје државни орган, разлог је што се политичка права подводе под појам људских права.²⁵

Политичка права су пре свега права партиципације, односно права човека да управља државом и заједницом. У ужем смислу, на пример, таква права су активно и пасивно бирачко право и право на приступ јавној служби.²⁶

Активно бирачко право изражава бирачку способност грађанина и представља његово право да бира своје представнике, док пасивно бирачко право изражава посланичку способност грађанина и представља његово право да буде биран у представничке органе. Устав Републике Србије прописује да сваки пунолетан, пословно способан држављанин Републике Србије има право

²⁰ Члан 24. Устава – *Право на живот*. Текст одредбе чл. 24 Устава: „Људски живот је неприкосновен. У Републици Србији нема смртне казне. Забрањено је клонирање људских бића“.

²¹ Члан 25. Устава – *Неповредивост физичког и психичког интегритета*. Текст одредбе чл. 25 Устава: „Нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, нити подвргнут медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка“.

²² Члан 23. Устава – *Достојанство и слободан развој личности*. Текст одредбе чл. 23 Устава: „Људско достојанство је неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите. Свако има право на слободан развој личности, ако тиме не крши права других зајемчена Уставом“.

²³ Закон о јавном информисању и медијима, *Сл. гласник РС*, бр. 83/2014, 58/2015, 12/2016.

²⁴ З. Ивошевић, *Слобода изражавања и права личности у медијском амбијенту*, Зборник радова правног факултета у Нишу, бр. 61, 2012, 59.

²⁵ Р. Марковић, *op. cit.*, 571.

²⁶ В. Димитријевић, М. Пауновић, В. Ђерић, *Људска права*, Београд, 1997, 174.

да бира и буде биран, а два основна услова за уживање овог права јесу да грађанин има држављанство Републике Србије и да је пунолетан, односно да има 18 година живота. Путем бирачког права грађани узимају учешће у законодавству односно у раду парламента и у облицима непосредне демократије посредством референдума и народне иницијативе. Изборно право је једно од основних и најважнијих политичких права и оно представља начин посредног учествовања грађана у политичком животу државе и обављању јавних послова заједнице. Да би се ово право остварило у пуној мери морају се поштовати демократски принципи. Бирачко право у Републици Србији је опште и једнако и ужива правну заштиту у складу са законом, избори су слободни и непосредни, а гласање је тајно и лично.²⁷

Бирачко право у Републици Србији зајемчено је чланом 52 Устава Републике Србије.²⁸ Када говоримо о изборном праву општи стандарди који га карактеришу су: слобода бирача да гласају по сопственој жељи, јавност изборног процеса и пребројавања гласова, као и одговорност изабраних представника бирачима. Веома је важно да избори буду слободни и у разумним интервалима који су утврђени законом,²⁹ а бирачко право мора бити опште и једнако, избори слободни и непосредни, а гласање тајно и лично.³⁰

Када се каже да је бирачко право опште, то значи да оно припада свим држављанима без могућности дискриминације по било ком основу, као што су на пример: пол, раса, вероисповест, имовно стање, порекло или социјални статус. Једнакост бирачког права означава да сваком припада један глас и нема могућности да грађанин има различит број гласова по било ком основу. Означавање да су избори слободни представља одсуство могућности било које врсте утицаја на слободно опредељење бирача. Непосредност омогућава директно изражавање политичке воље грађана, без посредника који би се изражавали у њихово име. Тајно гласање, као уставни принцип и обавеза, али и демократски стандард у савременим демократским државама, подразумева право бирача, да на дан избора искаже своју вољу у потпуној дискрецији, што му обезбеђује улогу главног носиоца изборног процеса.³¹

Воља народа је та која треба да буде основ ауторитета власти, а стандарди који се морају испунити да би изборни процес био релевантан су: тајност гласања, слободна процедура гласања, тачно пребројавање гласова, званично објављивање резултата гласања, право на мониторинг избора, право избора на јавне функције без дискриминације, могућност оснивања политичких партија,

²⁷ Д. Батављевић, *op. cit.*, 104-105.

²⁸ Члан 52. Устава – *Изборно право*. Текст одредбе чл. 52 Устава: „Сваки пунолетан, пословно способан држављанин Републике Србије има право да бира и буде биран. Изборно право је опште и једнако, избори су слободни и непосредни, а гласање је тајно и лично. Изборно право ужива правну заштиту у складу са законом“.

²⁹ Д. Батављевић, *op. cit.*, 105.

³⁰ Д. Симовић, М. Станковић, В. Петров, *Људска права*, Београд, 2018, 294-295.

³¹ Д. Драшковић, *Уставно – судска заштита изборног права*, Матица бр. 67, 2016, 169.

Јелена Милинковић, Могућност остваривања политичких права и слобода у Републици Србији (стр. 79-98)

гаранција за слободно надметање партија, једнак третман партија, преузимање дужности од стране изабраних представника мора бити несметано и на време, а уживање мандата мора бити слободно. Оно што се такође мора поштовати су законски услови за кампању у фер и слободној атмосфери. Ово подразумева слободно изношење програма кандидата, као и право грађана да сазнају све о својим изборним правима, да дискутују о кандидатима и програмима, као и да слободно и без застрашивања оцењују понуђене програме кандидата. Да би изборни процес сматрали демократским, сви учесници морају имати несметани приступ медијима, који би морали бити непристрасни. Можемо рећи да су у Републици Србији испуњени сви поменути стандарди када је у питању одвијање изборног процеса, као и да је зајемчена могућност несметаног и слободног Уставом загарантованог бирачког права. Да би се ужа политичка права као што је бирачко право могла остваривати, предуслове обезбеђује и пружа поштовање неких права која се налазе између грађанских и политичких, као што су слобода изражавања, окупљања и удруживања. Грађанска и политичка права су првенствено заснована на начелу слободе.³²

IV СЛОБОДА ОКУПЉАЊА

Један од значајних начина учествовања грађана у политичком и уопште јавном животу, јесте слобода збора и мирног окупљања. Јавно окупљање представља колективни скуп или збор ради немог или вербалног јавног изражавања колективног става или мишљења на отвореном или у затвореном простору.³³ У том смислу, слобода збора је нераскидиво повезана са слободом изражавања, јер свако јавно окупљање представља изражавање неког става. У суштини, слобода изражавања је неопходна претпоставка слободе збора.³⁴

Слобода окупљања грађана зајемчена је чланом 54. Устава Републике Србије. Она представља сваки облик мирног окупљања грађана и то без одобрења, само уз претходну пријаву надлежном органу. Грађанима је зајемчено право да одржавају скупове мирно и без оружја. Уставом је такође зајемчена слобода одржавања разних манифестација, демонстрација и митинга. Окупљања у затвореном простору не подлежу одобрењу, ни пријављивању, док се скупови грађана на отвореном простору морају пријавити државном органу, у складу са законом. Јавна окупљања могу имати политички и неполитички карактер, а њихово основно обележје је да представљају колективни скуп ради јавног изражавања става или мишљења. Циљ окупљања може бити изражавање политичког или другог мишљења, критиковање органа јавне власти, јавни протест, спортско такмичење и слично. Постоје ситуације у којима се ова слобода може привремено ограничити одлуком надлежног органа

³² В. Димитријевић, М. Пауновић, В. Ђерић, *op. cit.*, 174.

³³ Д. Стојановић, *Уставно право*, Ниш, 2007, 357.

³⁴ Д. Симовић, М. Станковић, В. Петров, *op. cit.*, 187.

и то када је то ограничење неопходно ради заштите јавног здравља, морала и права других и ради безбедности Републике Србије.³⁵

Ради прецизнијег одређења слободе окупљања, неопходно је истаћи да се људи различитим поводима свакодневно окупљају на најразличитије начине. Оно што овде треба нагласити је да се све оне ситуације које се тичу приватног живота појединца не подводе под слободу окупљања. Да би окупљање уживало посебну заштиту државе, оно мора бити усмерено ка јавном деловању.³⁶

Окупљање по дефиницији захтева присуство најмање две особе. Ипак, и појединац који протестује ужива право на слободу изражавања, пошто је његово физичко присуство на јавном месту интегралан део јавног изражавања. Како присуство макар једне особе која јавно протестује представља такође својеврстан позив на придруживање, тј. окупљање, заштита и тог појединца такође је део заштите права на мирно, јавно окупљање ради изражавања мишљења. Јавна окупљања која се одржавају на јавним местима која нису зграде или грађевине одржавају се на местима која сви имају једнако право да користе, дакле и трећа лица тј. грађани, пролазници и сви други који немају никакве везе са јавним окупљањем. Та места су јавни паркови, тргови, улице, мостови, подземни пролази, авеније, тротоари, стазе. Иако у неким ситуацијама то може да делује конфликтно, јавни протести и слобода окупљања уопште, морају да се посматрају као једнако легитиман начин коришћења јавног простора као и када су у питању оне уобичајене сврхе у које се јавни простор иначе користи, као што су нпр. пешачки и аутомобилски саобраћај. Увек мора бити успостављена равнотежа између интереса грађана који желе да одрже скуп или протестни митинг и интереса других грађана на чије право кретања утиче тај скуп или поворка. Баш као што је нечије право да демонстрира на улицама града ограничено правом другог да има слободан пролаз тим истим улицама, и њихово право пролаза кроз градске улице и тргове је ограничено општим правом да се држи скуп и организује протест.³⁷

Слободу мирног окупљања треба сви подједнако да уживају. Код регулисања слободе окупљања, релевантне власти не смеју да дискриминишу ниједног појединца или групу по било ком основу као што је нпр. раса, боја, пол, језик, вера, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, својина, рођење, сексуална оријентација или други статус. Слобода организовања и учешћа у јавним окупљањима мора бити гарантована и појединцима и корпоративним телима; припадницима мањина, држављанима и недржављанима (укључујући и особе без државе, избеглице, стране држављане, азиланте, мигранте и туристе); и женама и мушкарцима; и особама

³⁵ Д. Батављевић, *op. cit.*, 107-108.

³⁶ В. Димитријевић, *et al.*, *Међународно право људских права*, Београд, 2007, 250.

³⁷ З. Мршевић, *Ка демократском друштву – слобода јавног окупљања, право свих*, Београд, 2007, 14.

Јелена Милинковић, Могућност остваривања политичких права и слобода у Републици Србији (стр. 79-98)

без потпуног законског капацитета, укључујући особе са менталним поремећајима.³⁸

Што се тиче ограничавања слободе окупљања реч је углавном о појединачним ситуацијама где је реаговање власти усмерено на један догађај, на један скуп и на питање да ли је такав скуп дозвољен или се мора забранити ради заштите неког јавног интереса. Слобода мирног окупљања, поред општих, подразумева и нека важна суштинска ограничења. Она нису факултативна, то јест није остављено на вољу државе да их намеће или одустаје од њих, већ су део дефиниције самог права. Јавно окупљање мора бити „мирно“, што значи да не сме да укључује примену насиља или позив на насиље. Поред тога, не доводи се у питање захтев да јавни скуп буде унапред пријављен и одобрен.³⁹

V СЛОБОДА УДРУЖИВАЊА

Слобода удруживања је формулисана у Уставу Републике Србије као слобода политичког, синдикалног и сваког другог удруживања и право да се остане изван сваког удружења. Слобода политичког удруживања се изводи из опште слободе удруживања и своди се на слободу оснивања политичких странака и право да се учествује у њиховим политичким и другим активностима. Слобода синдикалног удруживања подразумева слободу оснивања синдиката ради заштите права и унапређивања професионалних и економских интереса њихових чланова.⁴⁰

Слобода удруживања представља основу демократског поретка који почива на политичком плурализму. Удруживање грађана у политичке странке неопходан је услов делотворног функционисања представничке демократије. Политичке странке представљају спону између грађана и представничких институција. Поред тога, удруживање грађана у синдикате и друге организације треба да успостави равнотежу између различитих друштвених група и то у суштини представља темељ цивилног друштва, као и људских права уопште.⁴¹

³⁸ *Ibid.*, 15.

³⁹ Комитет за људска права ипак указује на потребу да се тражењем пријаве не шиканирају они који спонтано изражавају своје мишљење на јавном месту, ако се тако не поступа у складу са могућим ограничавањем права на окупљање. *Auli Kivena v. Finland*, представка бр. 412/1990. Констатација од 31. марта 1994. Изводи преведени у: R. Haski, M. Šajin, *Najvažniji slučajeви pred Komitetom za ljudska prava*, Beograd, 2007, 326-329, у: В. Димитријевић, *op. cit.*, 94-95.

⁴⁰ Д. Батављевић, *op. cit.*, 108.

⁴¹ Д. Симовић, М. Станковић, В. Петров, *op. cit.*, 189.

Слобода удруживања зајемчена је чланом 55 Устава Републике Србије.⁴² Она омогућава појединцу да своја права и интересе реализује у заједници са другима. Ако посматрамо са социолошког становишта ова могућност има велики значај. Удруживање представља оснивање или приступање организацији која је због својих особина способна да реализује задатке које појединац сам није у могућности да оствари, или не може да их реализује на ефикасан начин. Као и када су у питању слобода изражавања и слобода окупљања, тако се и код слободе удруживања преплићу политичка и грађанска права. Када је посматрамо као грађанско право, можемо рећи, да она обезбеђује заштиту од самовољног уплићања државе или приватних лица, онда када појединац из било каквог разлога жели да се удружи са другима или је то већ учинио. Као политичко право она је неопходна за опстанак и функционисање демократије, пошто се политички интереси могу ефикасно промовисати само у заједници са другима, као на пример у политичкој партији, интересној групи, организацији или другом удружењу за промовисање појединих јавних интереса.⁴³

Удружења као добровољна и невладина недобитна организација, заснована на слободи удруживања више физичких или правних лица, оснивају се ради остваривања и унапређења одређеног заједничког или општег циља и интереса, који нису забрањени Уставом или законом. Услови за оснивање удружења знатно су либерализовани, тако да удружења могу основати најмање три пословно способна физичка и/или правна лица. При томе се омогућава и малолетним лицима са навршених 14 година живота да могу бити оснивачи удружења уз оверену писмену сагласност њихових законских заступника. Уз наведено, свако лице може под једнаким условима, утврђеним статутом да постане члан удружења. Физичко лице може бити члан удружења независно од година старости, с тим што за малолетно лице до 14 година живота оверену изјаву о приступању, односно учлањењу у удружење даје његов законски заступник. Удружења се оснивају пре уписа у регистар, али тек уписом у регистар стичу својство правног лица, тако да је омогућено удружењима да

⁴² Члан 55. Устава – Слобода удруживања. Текст одредбе чл. 55 Устава: „Јемчи се слобода политичког, синдикалног и сваког другог удруживања и право да се остане изван сваког удруживања. Удружења се оснивају без претходног одобрења, уз упис у регистар који води државни орган, у складу са законом. Забрањена су тајна и паравојна удружења. Уставни суд може забранити само оно удружење чије је деловање усмерено на насилно рушење уставног поретка, кршење зајемчених људских или мањинских права или изазивање расне, националне или верске мржње. Судије уставног суда, судије, јавни тужиоци, Заштитник грађана, припадници полиције и припадници војске не могу бити чланови политичких странака“.

⁴³ D. Savić Božić, *Sloboda okupljanja i udruživanja u praksi Evropskog suda za ljudska prava*, u: Zbornik radova sa XXII Naučnog skupa sa međunarodnim učešćem: *Budućnost obrazovanja u svetlu globalnih ekonomskih, političkih i zdravstvenih izazova* (ur. A. Sandro Cvetković), Pravni fakultet Univerziteta Sinergija, Bijeljina, 2021, 42.

Јелена Милинковић, Могућност остваривања политичких права и слобода у Републици Србији (стр. 79-98)

сама одлуче да ли ће се уписати у регистар или не. Удружења и представништва страних удружења уписују се у Регистар удружења и Регистар страних удружења који води Агенција за привредне регистре, као поверени посао из надлежности Министарства државне управе и локалне самоуправе. И страним удружењима, односно њиховим представништвима, омогућава се да, уз претходни упис у Регистар, обављају делатност на територији Републике Србије. Удружења која се не упишу у регистар немају статус правног лица и на њих се примењују правна правила о грађанском ортаклуку. Удружења која се упишу у Регистар самостално наступају у правном промету, обављају привредне и друге активности у складу са законом и конкуришу за средства која се у буџету Републике, аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе обезбеђују за финансирање одређених програма од јавног интереса.⁴⁴

Слобода удруживања спада у људска права чији обим државе могу ограничавати под условима прописаним у одговарајућем међународном инструменту. У међународном пакту о грађанским и политичким правима од 16. децембра 1966. године⁴⁵ слобода удруживања се предвиђа посебним чланом 22, чији став 2 дозвољава да се коришћење тог права ограничи законом, ако је то неопходно у демократском друштву и служи заштити неког од јавних интереса (национална безбедност, јавна сигурност, јавни поредак, јавно здравље, морал и слобода других лица).⁴⁶ Пракса судова је показала да ограничење људских права ради заштите неког јавног интереса мора и да буде пропорционално, што значи да се сам јавни интерес не сме угрозити мерама ограничења, односно да постоје мање драстични начини да се сврха заштите постигне. Право слободе удруживања сродно је праву слободе окупљања, али је блиско и неким другим људским правима као што су слобода мисли, савести и вероисповести, као и слобода изражавања, које су све заштићене међународним уговорима и Уставима савремених демократских држава.⁴⁷

VI ПРАВО НА ПЕТИЦИЈУ

Петиција подразумева колективну молбу која се обично подноси највишој власти. Право на петицију подразумева могућност грађана да подносе

⁴⁴ Министарство државне управе и локалне самоуправе, *Слобода удруживања*, <https://mduls.gov.rs/ljudska-i-manjinska-prava/sloboda-udruzivanja/>, датум посете: 15. 2. 2023.

⁴⁵ Пакт је ратификовала Социјалистичка Федеративна Република Југославија, *Сл. лист СФРЈ* (Међународни уговори), бр. 7/71.

⁴⁶ Оно што је интересантно је да је Комисија УН за људска права одбила предлог делегата Совјетског Савеза да се Пактом забрани стварање фашистичких организација. Вид. М. Nowak, *UN Covenant on Civil and Political Rights, CCPR Commentary*, 2. izdanje, N. P. Engel, Arlington, 2005, 505.

⁴⁷ В. Димитријевић, *op. cit.*, 88-89.

представке, предлоге, молбе, притужбе и друге облике петиција државним и другим органима, организацијама и функционерима, као и могућност да добију од њих одговор када је затражен. Петиције се упућују парламенту као народном представништву, шефу државе, влади и другим органима јавне власти. Према члану 56. Устава Републике Србије, свако има право да сам или заједно са другима, упућује петиције и друге предлоге државним органима, организацијама којима су поверена јавна овлашћења, органима аутономне покрајине и органима јединица локалне самоуправе и да од њих добије одговор када га затражи. С обзиром да је подношење петиције дозвољено Уставом значи да због упућивања петиција и предлога, то јест ставова изнетих у петицији и предлогу нико не може да трпи штетне последице осим ако је тиме учињено кривично дело, као на пример ако је садржина петиције увредљива или непристојна.⁴⁸

Петицију можемо тумачити као облик обраћања грађанина као појединца у виду захтева или молбе одређеном државном или јавном органу, а такође она може представљати писмену представку у смислу притужбе грађанина као појединца одређеном државном органу. Она такође означава и колективно, групно обраћање или захтев грађана одређеном органу, пре свега представничком телу у циљу решавања одређеног питања од ужег или ширег друштвеног интереса, односно општег интереса на националном или нижим нивоима власти. Право на подношење петиција у свим демократским друштвима па и у Републици Србији има веома значајну улогу у промоцији, заштити и унапређењу људских права са једне, и стварању отвореног, модерног и демократског друштва са друге стране. Развој информационих технологија покренуо је питање правне регулације могућности подношења петиција и других прелога, укључујући и прикупљање потписа преко интернета.⁴⁹

VII СЛОБОДА МЕДИЈА

„Штампа је слободна ако не зависи ни од моћи државе, ни од моћи новца.“⁵⁰
Албер Каму, 1944.

Садржину слободе медија чине три саставна дела слобода, а то су: 1. право да се дистрибуирају информације без ограничења и цензуре – слобода ширења (емитовања) информација; 2. право да се дође до информација без забрана – слобода да се информације траже и 3. права која се тичу самог јавног гласила и унутрашњих односа у медијима – слобода медија као институције.⁵¹

⁴⁸ Д. Батављевић, *op. cit.*, 104-105.

⁴⁹ Извештај са конференције - Петиције и предлози, https://www.uticaj.rs/srbija_pravo_i_praksa, датум посете: 10. 2. 2023.

⁵⁰ Dž. Kin, *op. cit.*, 112.

⁵¹ Ј. Вучковић, *Медији и медијско право*, Крагујевац, 2003, 111-112.

Јелена Милинковић, Могућност остваривања политичких права и слобода у Републици Србији (стр. 79-98)

Да би се у потпуности остварила слобода у области медијског права, неопходно је да се испуне предуслови као што су потпуно слободни медији, независни од било каквог утицаја, потпуно слободни новинари, а свакако и да истините, потпуне и правовремене информације буду лако и универзално доступне свим грађанима.⁵²

Слобода медија и јавног изражавања мишљења уопште, представља једно од најдрагоценијих људских права, које омогућава грађанину да изражавањем свог мишљења слободно утиче на вршење јавних послова. Ова слобода истовремено представља и грађанско и политичко право човека које је повезано и са личним слободама, као што су на пример слобода мисли, убеђења, савести, вероисповести, слобода јавног окупљања и слично. Све ове слободе служе процесу образовања јавног мишљења и испољавања људске личности. Уставом Републике Србије је предвиђено да свако може да без одобрења, на начин предвиђен законом, оснива новине и друга средства јавног обавештавања у складу са законом. Цензура је у Републици Србији забрањена, али надлежни суд може спречити ширење информација и идеја путем средстава јавног обавештавања, само ако је то неопходно ради: а) спречавања позивања на насилно рушење Уставом утврђеног поретка; б) спречавања нарушавања територијалног интегритета Републике Србије; в) спречавања пропагирања рата или подстрекивања на непосредно насиље или г) спречавања заговарања расне, националне или верске мржње којом се подстиче дискриминација, непријатељство или насиље. Остваривање права на исправку неистините, непотпуне или нетачно пренете информације, којом је повређено нечије право и интерес и остваривање права на одговор на објављену информацију уређује се законом.⁵³

Уставно – правни основ делатности медија јесу одређене уставне слободе и то: слобода изражавања, слобода науке и слобода предузетништва. Слобода изражавања мишљења је најопштија врста слободе. Слобода изражавања је цивилизацијско достигнуће и услов напретка људског друштва. Немогуће је тежити демократији, владавини права и остваривању прокламованих људских права и слобода, без слободе изражавања.⁵⁴

Модерно доба изнедрило је још један медијски облик комуникације, а то су друштвене мреже које користе интернет као комуникацијски канал. Оне представљају другачији вид комуникације од класичних медија, динамичније су, интерактивније, омогућују разговоре, преговоре, договоре и планирање паралелно и у реалном времену, као и снимке догађаја и преносе уживо, као и њихово објављивање. Све ово је истовремено праћено описом догађаја, као и изношењем ставова и мишљења. Чињеница је да друштвене мреже пласирају разне новости и самим тим постоји захтев за новим схватањем слободе

⁵² R. Dal, *Demokratija i njeni kritičari*, Podgorica, 1999, 409.

⁵³ Д. Батављевић, *op. cit.*, 110.

⁵⁴ В. Водинелић, *Право масмедија*, Београд, 2003, 112.

мишљења и изражавања, као и њеног ограничавања. Свакодневно смо сведоци да оне слободе и ограничења која важе у физичкој комуникацији или у комуникацији путем класичних медија, не важе и када је у питању комуникација на друштвеним мрежама. Једна од тешкоћа која постоји у ограничавању забрањеног мишљења и изражавања на друштвеним мрежама је идентитет аутора.

Оно што је велики проблем када се говори о слободи медија је и „говор мржње“ чије је тумачење и доказивање веома комплексно, јер оно што је за некога говор мржње, за неког другог је слобода говора. Говор мржње је спољашња манифестација мржње коју може, а и не мора да прати предузимање одговарајућих радњи којима се на конкретан начин угрожава објекат мржње. Свој пуни деструктивни потенцијал мржња испољава онда када доведе до саме радње која води ка уништењу другог. Овако посматрано можемо рећи да говор мржње представља потенцијални злочин, јер она га подстрекује, мотивише и припрема. Особа која се користи говором мржње убеђује и себе и друге у исправност њених разлога за мржњу и тако афирмише поступке који у пракси могу да доведу до деструкције другог. Ако имамо све ово у виду, сузбијање говора мржње је од суштинског значаја за опстанак демократског друштва у чијем се темељу налази дух толеранције. Управо овај дух нестаје када је говор мржње доминантно обележје општег стања свести и јавног дискурса у датом друштву. Међутим, потенцијални проблем у сузбијању говора мржње произилази из чињенице да је његово сузбијање могуће само уз ограничавање једне од темељних слобода демократског друштва, а то је слобода изражавања. Танка је линија разграничења између слободе изражавања и њене злоупотребе и управо ту линију треба уочити да би се говор мржње препознао и на адекватан начин спречио.⁵⁵

У Републици Србији Закон о јавном информисању и медијима изричито забрањује говор мржње. Сходно овом закону – идејама, мишљењем, односно информацијама, које се објављују у медијима, не сме се подстицати дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, полу, због њихове сексуалне опредељености или другог личног својства, без обзира на то да ли је објављивањем учињено кривично дело. Овај закон предвиђа и услове ослобађања одговорности забране говора мржње и то уколико је информација део неког новинарског текста, а објављена је без намере да се подстиче на дискриминацију, мржњу или насиље против лица или групе лица, а посебно ако је таква информација део објективног новинарског извештаја; као и ако је објављена са намером да се критички укаже на дискриминацију, мржњу или

⁵⁵ Р. Зекавица, *Нормативни и институционални оквир забране говора мржње у Републици Србији*, 2019. <https://analiziraj.ba/normativni-i-institucionalni-okvir-zabrane-govora-mrznje-u-republici-srbiji/>, датум посете: 11. 2. 2023.

Јелена Милинковић, Могућност остваривања политичких права и слобода у Републици Србији (стр. 79-98)

насиље против лица или групе лица или на појаве које представљају подстицање на такво понашање.⁵⁶

Посебна заштита од говора мржње предвиђена је и кривичним законодавством Републике Србије. Кривични законик⁵⁷ инкриминише више дела која подразумевају говор мржње. У таква дела спада кривично дело изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости којим је предвиђена забрана изазивања такве мржње или нетрпељивости међу народима или етничким заједницама које живе на територији Републике Србије.⁵⁸

Велики значај за сузбијање говора мржње имају тзв. медијски закони којима су основана регулаторна тела за надзор над радом електронских медија и емитера. Законом о електронским медијима⁵⁹ основано је Регулаторно тело за електронске медије (РЕМ), које се, као самостална независна регулаторна организација, стара да програмски садржај пружаоца медијске услуге не садржи информације којима се подстиче, на отворен или прикривен начин, дискриминација, мржња или насиље.⁶⁰ РЕМ има могућност привременог ограничавања слободе пријема и реемитовања медијских услуга из других држава уколико се таквим садржајима врши подстицање на мржњу засновану на раси, полу, верској или националној припадности. Као услов за ову меру закон захтева да је до такве појаве дошло најмање два пута у претходних годину дана.⁶¹

Законом о јавним медијским сервисима⁶² регулисана је делатност јавног медијског сервиса (Радио-телевизије Србије и Радио-телевизије Војводине) који треба да води рачуна о остваривању људских права и слобода, размени идеја и мишљења, неговању вредности демократског друштва, унапређивању политичке, полне, међунационалне и верске толеранције и разумевања.⁶³

Изузетно значајна допуна уставно-законском оквиру заштите права на слободно изражавање и забране говора мржње, јесу медијски саморегулативни прописи у Републици Србији као што су: Кодекс новинара Србије,⁶⁴ Правилник о заштити људских права у области пружања медијских услуга⁶⁵, као и политика дозвољене употребе и услови коришћења. Прописи саморегулације

⁵⁶ Закон о јавном информисању и медијима, *Сл. гласник РС*, бр. 83/14, 58/2015, 12/2016.

⁵⁷ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр, 107/2005 – испр, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016.

⁵⁸ Чл. 317 Кривичног законика РС

⁵⁹ Закон о електронским медијима, *Сл. гласник РС*, бр. 83/14, 6/16.

⁶⁰ *Ibid.*, чл. 51.

⁶¹ *Ibid.*, чл. 46.

⁶² Закон о јавним медијским сервисима, *Сл. Гласник РС*, бр. 83/14, 103/15, 108/16.

⁶³ *Ibid.*, чл. 3.

⁶⁴ Кодекс новинара Србије, <https://savetzastampu.rs/dokumenta/kodeks-novinara-srbije/>, датум посете: 14. 2. 2023.

⁶⁵ Закон о забрани дискриминације, *Сл. Гласник РС*, бр. 22/2009 и 52/2021, чл. 46 (бел. 23).

имају посебан значај у области сузбијања говора мржње на интернету кроз њихову примену од стране модератора интернет портала и друштвених мрежа.

Може се рећи да су се људска права вратила у свест данашњег друштва и постала значајан инструмент политике којим се удара на част влада, држава и партија. У медијима људска права заузимају средишње место и они су ти који алармирају јавност о свакој њиховој већој повреди. Када је реч о људским правима, политика западних земаља неретко служи увећавању бирачког потенцијала, а не погођеним људима. Управо ово дискредитује људска права, која треба да служе људском достојанству, а не да буду злоупотребљавана у политичке сврхе.⁶⁶

У модерном свету све већих могућности масовног комуницирања, преплићу се изазови остваривања целокупног корпуса политичких права, који је најчешће маргинализован ако није медијски посредован, и самог права на обавештеност и изражавање мишљења као посебног, специфичног права. Савремена људска заједница на међународном, и у све већем броју случајева, на националном нивоу настоји да подржи перманентну дебату о степену остваривања политичких права која је могућа само кроз демократски артикулисане и независне медије који преферирају друштвену одговорност. Њихов активан однос према овој теми може да допринесе правовременом дијагностицирању стања и организованом институционалној и грађанској акцији у заштити свих људских права.⁶⁷

VIII ПРАВО НА ОБАВЕШТЕНОСТ

Право на обавештеност зајемчено је чланом 51. Устава Републике Србије. Ово право је у најужој вези са слободом медија. Оно подразумева да свако има право да истинито, потпуно и благовремено буде обавештаван о питањима од јавног значаја и средства јавног обавештавања су дужна да то поштују. Такође, свако има право на приступ подацима који су у поседу државних органа и организација којима су поверена јавна овлашћења у складу са законом. Због тога је право грађана на обавештеност, као и слобода штампе и других видова обавештавања *conditio sine qua non*⁶⁸ сваког демократског политичког система.⁶⁹

Грађани не могу остварити своје право на обавештеност ако друштво није слободно и аутономно у односу на државу која је још увек концентрација највећег монопола принуде. Држава је данас сваком друштву неопходна, а

⁶⁶ Т. Флајнер, *op. cit.*, 17-18.

⁶⁷ R. Veljanovski, *Medijska nezavisnost i ljudska prava*, Facta universitatis – series: Law and Politics – Info, vol. 10, br. 2, 2012, 119.

⁶⁸ Услов без кога се нешто не може замислити или извршити, неминован, неопходан, нужан, апсолутан услов.

⁶⁹ Д. Батављевић, *op. cit.*, 104-105.

Јелена Милинковић, Могућност остваривања политичких права и слобода у Републици Србији (стр. 79-98)

демократизација друштва значи довођење друштва и државе у такав однос да држава престане бити слободна да доминира друштвом. Проблем је дакле у томе како да се држава демократизује и њена доминација и апсолутна власт ограничи, а да се аутономија друштва повећа. Право на обавештеност данас претпоставља и захтева владавину права уместо политичке воље или самовоље државне власти, као и аутономију јавне речи, медија, науке, синдиката, универзитета и укидање трансмисионих односа између свих ових делова друштва и носилаца политичких монопола. Оно што је изричито неопходно је укидање цензуре, иако је то много сложеније и теже него што мисле они који се задовољавају да се прокламује да је цензура укинута или забрањена.⁷⁰

IX ЗАКЉУЧАК

Слобода јавног мишљења и изражавања, слобода окупљања и удруживања, као и слобода медија, у Републици Србији зајемчени су Уставом. Без обзира на ову чињеницу, један од приоритета нашег друштва треба да буде константно препознавање и разобличавање покушаја коришћења било каквих цензорских метода од стране државне власти. Органи власти у Републици Србији морају да буду под константним притиском да јавно оправдају свако своје мешање у било који сегмент јавног изражавања мишљења. Представници власти не треба да се сматрају легитимним стараоцима над информацијама, већ то треба да буде друштво у целини. Слобода јавног изражавања мишљења управо обавезује саму власт да се прописно потчињава својим дужностима. Сваки грађанин слободан је да преиспитује уставна начела на којима се заснивају политичка права у Републици Србији, да указује на грешке и недостатке када се појаве, као и да јавно обелодањује ускраћивање политичких права и да упозорава суграђане на погубне последице уколико до тога дође. Оно што се у вези са људским правима не сме изгубити из вида је могућност коју су користили Комитет за Људска права, као и Европски суд за људска права, а то је одобравање ограничења које су наметале различите државе. А суштина је да се ради о забрани злоупотребе људских права ради угрожавања самих тих права и стварања политичке и правне ситуације у којој ће се та иста права укинути.

⁷⁰ В. Становчић, *op. cit.*, 126.

Jelena Milinković*

POSSIBILITY OF ACHIEVING POLITICAL RIGHTS AND FREEDOMS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary

Political rights and freedoms, as well as other human rights and freedoms, represent a guarantee of democracy, as well as a means by which it is controlled. The author answers the question to what extent the fact that power is exercised in elections and that it is also changed contributes to a more secure realization of guaranteed political rights and freedoms for citizens. The author points out that it is very important for the government to enable freedom of thought and expression, as well as freedom of association and assembly, and if this is not the case, then there will undoubtedly be a loss of political support from voters. The author treats the right to freedom of opinion and expression in his work as a foundation for building a democratic society and as a basic assumption that proves respect for the principle of the rule of law. The author further explains that it is precisely the possibility to realize this right that is a condition for the realization of all other political rights and freedoms. Voting rights in labor stand out as one of the most important political rights of citizens. The author believes that by respecting this right, the Republic of Serbia guarantees that its role is to achieve general well-being for its citizens. The author presents the freedom of peaceful assembly of citizens as one of the significant forms of citizen participation in the political life of the community. The Law on Public Assembly from 2016 in the Republic of Serbia significantly improved the legal framework for exercising the right to freedom of peaceful assembly and achieved a higher level of compliance of national law with European Union law. The right to petition is a human right guaranteed by the Constitution, and the author explains in the paper the legal basis of the petition, what it should contain and to which authorities it should be submitted. The author places special emphasis on the analysis of media freedom, which represents one of the fundamental political freedoms in the Republic of Serbia.

Keywords: *freedom of thought and expression, right to vote, freedom of assembly and association, right to petition, freedom of the media.*

** Senior associate for material and financial operations, National Bank of Serbia, Branch in Užice*